

Sammanfattning för allmänheten

Vad är regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling?

Regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling 2014–2020

I programperioden 2014–2020 för lokalt ledd utveckling genom leadermetoden samordnas fyra EU-fonder i det lokala utvecklingsarbetet. Det är de lokala utvecklingsområdena, så kallade leaderområden, som fördelar pengar från tre program. Leadermetoden som används för lokalt ledd utveckling innebär att projekten prioriteras enligt en lokal utvecklingsstrategi. Förutom regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling, som den här sammanfattningen avser, ingår lokalt ledd utveckling även i landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet.

Regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling bidrar till utvecklingsprojekt som ska utveckla det lokala näringslivet och människorna på arbetsmarknaden. Arbetet genomförs genom 42 lokala utvecklingsstrategier som omfattar regional- eller socialfonden. Genom programmet går det att ge stöd till projekt i städer, vilket inte är möjligt inom landsbygdsprogrammet eller havs- och fiskeriprogrammet.

- Pengar från Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) ska finansiera projekt för utveckling av det lokala näringslivet, entreprenörskap, stimulera nyföretagande och därigenom skapa nya jobb. Projekten ska stärka utbytet och utveckla kopplingen mellan land och stad.
- Pengar från Europeiska socialfonden (ESF) ska finansiera projekt för utveckling av den lokala arbetsmarknaden, stärka människors ställning på den lokala arbetsmarknaden och bidra till kompetenshöjning och erfarenhetsutbyte.

Programmet har utarbetats i samarbete med Tillväxtverket och ESF-rådet, som ansvarar för de andra programmen inom regionalfonden och socialfonden. Lokalt ledd utveckling ska ses som ett komplement till dessa regionala program. Jordbruksverket är förvaltande myndighet för programmet.

Budgeten för programmet är totalt 277,4 miljoner kronor (29,8 miljoner euro). 142,4 miljoner kronor (15,3 miljoner euro) för projekt inom regionalfonden och 135,0 miljoner kronor (14,5 miljoner euro) för projekt inom socialfonden. I beloppen ingår EU-finansiering och nationell finansiering. Den nationella finansieringen uppgår till 50 procent varav 17 procent kommer från statsbudgeten och resterande 33 procent finansieras genom andra offentliga medel, i huvudsak från kommunerna. Valutakursen för programmet är 9,30 kronor per euro när det gäller programmets finansiella ram.

Övervakningskommittén följer arbetet

För att följa arbetet med regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling finns en övervakningskommitté. Kommitténs uppgift är att granska genomförandet och följa upp att målen med programmet nås och att arbetet genomförs på ett effektivt sätt.

Övervakningskommittén är kopplad till regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling med stöd från regional- och socialfonden, men är en samlad kommitté för lokalt ledd utveckling för samtliga fonder.

Övervakningskommittén består av representanter för myndigheter och organisationer som är berörda av programmet. I kommittén ingår företrädare för berörda myndigheter och intresseorganisationer som ska spegla programmets innehåll. Det finns företrädare för regionala och lokala myndigheter, näringslivets och arbetsmarknadens organisationer och andra organisationer som företräder det civila samhället. Övervakningskommitténs ordförande representerar regeringskansliet. Kommittén bistås av ett permanent sekretariat som är placerat hos Jordbruksverket.

Utvärderingssekretariatet utvärderar arbetet

Utvärderingssekretariatet har på uppdrag av regeringen sedan 2013 ansvar för utvärderingen av programmet för lokalt ledd utveckling inom regionala utvecklingsfonden och socialfonden och även de andra struktur- och investeringsprogram (ESI-program) som Jordbruksverket förvaltar, nämligen landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet.

Uppföljning och utvärdering är en viktig del av programmets genomförande och det görs löpande under hela programperioden. Det görs för att

- programmet ska kunna förbättras
- bedöma om programmet uppnår sina mål
- bedöma om pengarna används på ett effektivt sätt.

Utvärderingarna ska hjälpa politiker och andra beslutsfattare att lära sig mer om hur programmen fungerar för att genomföra den beslutade politiken. Det är ofta forskare vid högskolor och universitet som gör utvärderingarna.

En grupp av rådgivande forskare från forskningsinstitut, högskolor och universitet hjälper till att föreslå vilka utvärderingar som ska göras. De granskar också kvaliteten på de utvärderingar som görs. Utvärderarna är fristående från Jordbruksverket.

Landsbygdsnätverket sprider information och skapar mötesplatser för ett effektivt genomförande

Det finns ett landsbygdsnätverk kopplat till landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling. I det svenska landsbygdsnätverket samlas de aktörer som arbetar med landsbygdsutveckling, utveckling av fiskeri och vattenbruk samt lokalt ledd utveckling. Målet med nätverket är att öka delaktigheten och att programmet ska kunna genomföras på ett bättre och mer effektivt sätt. Landsbygdsnätverket skapar

mötesplatser där olika aktörer på lokal, regional och nationell nivå kan informera varandra och dela erfarenheter. Tanken är att aktörerna tillsammans ska kunna utveckla samarbeten och metoder som sedan kan användas i arbetet med landsbygdsutveckling.

Vad har hänt hittills inom programmet?

Beviljat stöd uppgår vid årsskiftet till 93 % för ERUF och 99 % för ESF. Nivåerna före och efter årsskiftet är 101 % för ERUF och 102 % för ESF. Den temporära sänkningen har gjorts av budgettekniska skäl. Hela budgeten för fonderna har alltså in-tecknats i beslut om stöd. En överteckning har också gjorts för att möjliggöra fullt utnyttjande. Överteckning är beslut i förväg om belopp som förväntas komma tillbaka genom återflöden från slututbetalda ärenden. För utbetalt stöd ligger utnyttjandet på 85 % för ERUF och 90 % för ESF. Det innebär att ytterligare cirka 33,9 miljoner kronor ska betalas ut under 2023 för att nå 100 % utnyttjande.

Att utbetalningarna kan göras fullt ut och nå upp till 100 % bygger på att utbetalningsansökningar kommer in i förväntad takt och att handläggningen kan ske utan problem. Det finns ett internt mål för handläggning av ansökan om utbetalning att 90 % av ansökningarna ska få ett beslut inom fyra månader. Utfallet för 2022 visar att 88 % av ansökningarna om utbetalning beslutades inom den tiden (69 % 2021). Det är en förbättring jämfört med tidigare år. En förklaring är att det varit mer fokus på att handlägga strukturfonderna då det närmar sig slutdatum.

När det gäller resultatmålen är dessa uppnådda inom både regionalfonden och socialfonden.

Socialfonden har ett mål att 2 411 personer ska delta i projekt som ska leda till att fler kommer i sysselsättning. Hittills har 2 554 deltagare kunnat verifieras. Utifrån detta har målet uppnåtts med råge. Över hälften (53 %) av deltagarna var kvinnor.

Under programperioden har 116 projekt inom åtgärden genomförande av strategier beviljats stöd inom socialfonden. Hittills har 93 projekt avslutats. Av slutrapporterna framgår projekten lett till sysselsättning motsvarande 397 heltidsarbeten. Ungefär hälften av de nya jobben innehas av kvinnor och hälften av män.

Regionalfonden har som mål att det ska genomföras 195 projekt som kopplar samman stad och land samt att det ska genomföras 120 projekt i tätorter med fler än 5 000 invånare. De hittills 237 delutbetalade och slututbetalade projekten inom åtgärden genomförande av strategier visar att 134 av dem kommer genomföras i sådana tätorter. Målet är därmed uppfyllt med en måluppfyllelse på 112 %. Målet att koppla samman stad och land är med de beviljade projekten också uppfyllt då 197 sådana projekt har fått delutbetalningar eller slututbetalningar. Detta motsvarar en måluppfyllelse på 101 %.

Regionalfonden ska även främja ett ökat entreprenörskap. För åtgärden genomförande av strategier har det beviljats stöd till 243 projekt till ett stödbelopp om cirka 134 miljoner kronor. Till den 31 december 2022 hade 198 projekt avslutats. Av slutrapporterna kan bland annat avläsas att 198 projekt medverkat till att nya företag har startats samt att avslutade projekt medverkat till ny

sysselsättning som motsvarar 313 heltidsarbeten. Av dessa är cirka 58 % kvinnor och 42 % män.

Övervakningskommitténs arbete under året

Övervakningskommittén har haft två möten under 2022. Det första mötet hölls digitalt i maj då årsrapporten för 2021 godkändes och läget i programmet presenterades. Det andra mötet hölls fysiskt i oktober i samband med Leaderträffen i Leader Gästrikebygden på Högbo Bruk. Läget i programmet presenterades och kommunikationsplanen för 2023 gick igenom. Jordbruksverket informerade att den 15 oktober 2022 var sista dag för att ansöka om att starta leadeormåde för perioden 2023–2027 och att handläggande enheter jobbar på med att få klart startbesluten.

Utvärderingsarbetet under året

Utvärderingsarbetet för programmet kommer att avslutas under 2023 och den sista utvärderingen av Leader är påbörjad. Under 2022 publicerades den fjärde rapporten i utvärderingsprojektet av hållbara effekter från Leader. I rapporten kontrolleras användbarheten hos den modell för effekttvärdering av Leader som utvärderarna har utvecklat. Utifrån tillämpningen föreslår utvärderarna ett antal justeringar som är nödvändiga för att göra utvärderingsmodellen till ett användbart verktyg.

Det är viktigt att de utvärderingar som görs är relevanta och kommer till nytta. Därför är det en viktig del av utvärderingssekretariatets arbete att sprida resultaten till relevanta målgrupper. Utvärderingarnas främsta målgrupp är Regeringskansliet och andra aktörer som arbetar med att genomföra och utveckla regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling, till exempel myndigheter, organisationer och personer som är verksamma inom lokalt ledd utveckling. För att sprida resultaten har vi använt följande kanaler anpassade till målgruppen:

- personlig kommunikation i workshoppar, digitala seminarier och möten
- digital kommunikation via Jordbruksverkets webbplats och bloggen Programmen och pengarna
- direktkommunikation genom riktade utskick av material
- masskommunikation via pressmeddelande.

Landsbygdsnätverkets arbete under året

Landsbygdsnätverket med sina över 120 nationella organisationer och myndigheter har fortsatt genomföra verksamhet baserad på den handlingsplan som utarbetats för programperioden. Styrgruppen, som består av representanter från 15 organisationer och myndigheter, genomför verksamhet främst via ett antal tematiska arbetsgrupper enligt antagen aktivitetsplan för 2021–2022. Representanter för lokalt ledd utveckling i ingår i flera av arbetsgrupperna.

Kommunikation under året

Jordbruksverket har tagit fram en kommunikationsstrategi för lokalt ledd utveckling som godkänts av övervakningskommittén för lokalt ledd utveckling. Jordbruksverket äger inte kommunikationen, den är en fråga för alla aktörer som är inblandade i genomförandet av programmet för lokalt ledd utveckling inom

regional- och socialfonderna. Kommunikationsstrategin är vägledande för andra myndigheter och aktörer. Utbildning och tillsyn av LAG ingår inte i planen. Planering och genomförande av insatser sker utifrån den beslutade kommunikationsstrategin.

Jordbruksverket och Landsbygdsnätverket har genomfört ett flertal kommunikationsinsatser under 2022 inom lokalt ledd utveckling:

- Genomfört en nationell leaderträff med cirka 200 deltagare. Träffen innehöll bland annat: Leader som regional utvecklingsaktör, Leader och krisberedskap, Smarta landsbygder, Kommunikation och Leader samt Leader som katalysator för sociala innovationer.
- Presentation av tre projektexempel på den nationella leaderträffen. Projekten representerade vanligt förekommande teman i de nya strategierna för 2023–2027.
- Genomfört workshop om hur leadergrupper kan mobilisera för att få fler projekt med miljö, klimat- och omställningsinnehåll.
- Publicerat tre poddar; en som beskriver små kommuners nytta av Leader, en om svenska landsbygder som motor för sociala innovationer (där Leader lyfts som exempel) och en som beskriver konceptet Vi landsbyggare, framtaget i ett Leaderprojekt.
- Publicerat ett webinarium om hur Leader kan utveckla långsiktiga resultat – en ny modell för effektutvärdering.
- Spridit nyheter om Leader i Landsbygdsnätverkets nyhetsbrev och via sociala medier.
- Tillsammans med Lokal utveckling Sverige samlat Leadersverige för att utveckla en ny nationell webbsida för Leader (publiceras 28 februari 2023).
- Tillsammans med Lokal utveckling Sverige genomfört fem regionala träffar.